

Dosar *La porțile Indiei*

În India, pe urmele lui Mircea Eliade

Convorbire cu Mihaela GLIGOR

„Despre țara aceasta se poate încă vorbi ca despre un ținut misterios, cu religii încă necercetate, cu civilizații străvechi, cu monumente de o stranie frumusețe (...) India - în afară de aceste aspecte spectaculoase și fascinante - păstrează în ea o taină care merită să fie cercetată. Taina aceasta este însăși existența ei vie în secolul al XX-lea...”¹.

Cristina SCARLAT: Dragă Mihaela, iată-ne la o a doua convorbire legată de prietenul nostru comun, Mircea Eliade. Tocmai te-ai întors dintr-o călătorie în India, despre care te rog să ne vorbești...

Mihaela GLIGOR: Da, tocmai m-am întors din India. A fost nemaipomenit. Am avut ocazia să mă aflu în două mari orașe indiene, New Delhi și Calcutta, să cunosc oameni minunați, să văd locuri minunate. Am participat la o manifestare dedicată lui Mircea Eliade: *International Seminar on History of Religions, to mark the centenary of Mircea Eliade*, desfășurat între 8 și 10 octombrie 2007 la Academic Staff College, Jawaharlal Nehru University, New Delhi. De asemenea, am avut întâlniri cu profesori de la University of Calcutta și a existat un Panel Discussion despre „Orientalism Revisited” la Victoria Memorial din Calcutta.

C.S.: Care a fost echipa de români cu care ai călătorit?

M.G.: Delegația românească prezentă la aceste manifestări a fost compusă din Sorin Alexandrescu, Andrei Oișteanu, Eugen Ciurtin, Gheorghe Stratan, Ștefan Borbely, Filip Iorga, Traian Penciu și Sabina Finaru. Întreaga echipă a ajuns în India prin bunăvoința Institutului Cultural Român, căruia îi suntem cu toții recunoscători.

C.S.: Cum ai aflat de Seminarul de la New Delhi?

M.G.: Nu m-am gândit niciodată că voi ajunge în India. Multă vreme India a fost pentru mine un tărâm foarte îndepărtat, de poveste. Însă viața îți oferă surprize și te poartă spre locuri minunate.

În luna mai a acestui an l-am cunoscut la Cluj pe Rakesh Batabyal, profesor de istorie la Jawaharlal Nehru University New Delhi.

Venise în România pentru a participa la o conferință și pentru câteva zile s-a oprit și la Cluj. Îmi amintesc că am discutat îndelung despre istorie, filosofie, diferențe culturale între Europa și Asia. Mi-a spus că intenționează să organizeze în luna octombrie un seminar de istorie a religiilor, dedicat lui Mircea Eliade, la 100 de ani de la naștere. Știa că mă ocup de Eliade; la acea vreme așteptam să apară volumul coordonat de mine și prof. Ricketts, *Întâlniri cu Mircea Eliade* (Humanitas, 2007). A insistat să accept invitația lui la New Delhi. Îmi doream să merg, însă nu știam cum mă voi descurca cu partea financiară. Până la urmă toate problemele s-au rezolvat și am putut participa la manifestările organizate acolo.

C.S.: Cu ce gânduri ai plecat și care a fost impactul cu țara care l-a fascinat pe Eliade și i-a marcat fundamental destinul?

M.G.: Am plecat cu inima și cu mintea deschise, cu dorința de a mă bucura de fiecare clipă, cu planuri mari. India m-a impresionat din prima zi. E o lume total diferită de a noastră, un univers straniu, de poveste. Nu mi-a fost greu să înțeleg de ce Eliade a fost fascinat de India. Toată forfota aceea, culorile care-ți luau ochii, mirosul Indiei.... sunt lucruri despre care poți citi o bibliotecă întreagă, lucruri pe care crezi că le-ai înțeles ușor, însă, când pui piciorul în India îți dai seama că nimic nu e așa cum ți-ai închipuit. Cred că fiecare român care a fost în India are propria imagine despre India. India mea e minunată. Îmi doresc să mă reîntorc acolo cât de curând.

C.S.: Au rezonat așteptările tale cu ceea ce ai descoperit acolo?

M.G.: India mi-a întrecut toate așteptările. Sincer. Cel mai mult mi-au plăcut oamenii. Atât de simpli și de deschiși, atât de calzi, de primitivi. Cu o structură sufletească atât de diferită de a noastră. Noi avem tendința să complicăm totul, la ei totul este atât de simplu. Trebuie doar să îți deschizi inima pentru a putea primi ceea ce viața are pentru tine. Sunt minunați. Am întâlnit mulți indieni și

Dana Sugu și Mihaela Gligor la Fatehpur Sikri

am observat că toți, indiferent de pregătire, de castă, de religie sunt la fel de modești și de săritori. Marea avuție a Indiei sunt oamenii ei. E adevărat, m-au impresionat foarte tare Taj Mahalul, Fortul de la Fatehpur Sikri, Școala lui Tagore de la Shantiniketan și Victoria Memorial din Kolkata, însă în inimă mi-au rămas oamenii.

C.S.: Care au fost temele seminarului dedicat lui Eliade?

M.G.: Seminarul de la New Delhi i-a fost dedicat lui Mircea Eliade și a purtat titlul: *International Seminar on History of Religions*. A fost locul de întâlnire al ideilor, mai noi sau deja clasice, referitoare la istoria religiilor și nu numai. Deși marea majoritate a celor invitați au avut comunicări pe această temă, au fost destule intervenții ce s-au axat pe probleme de istorie (naționalismul indian, politică europeană interbelică) sau pe chestiuni ce țineau mai degrabă de literatură. A fost un seminar foarte reușit, s-a creat un spațiu de mijloc în care oamenii au intrat în legătură unul cu celălalt și au interacționat cu succes.

C.S.: În ce a constat intervenția ta în cadrul lucrărilor?

M.G.: Materialul prezentat de mine a purtat titlul *Trecutul românesc al lui Mircea Eliade. Religie și politică*. Inițial credeam că un astfel de subiect nu va interesa, dar am avut marea surpriză să descopăr că universitarii indieni erau interesați să afle amănunte despre implicarea politică a lui Eliade din perioada interbelică și, mai mult, erau la curent cu lucrările pe această temă apărute în ultimii ani. Comunicări care se înscriau, oarecum, în aceeași grilă au avut Sorin Alexandrescu și Andrei Oișteanu.

C.S.: Ce locuri legate de Mircea Eliade ai vizitat? Cu cine te-ai întâlnit? Ce anume ți-a rămas în suflet?

M.G.: Chiar în prima zi în Calcutta, am văzut casa de pe Ripon Street 82, fosta pensiu- ➔

ne a doamnei Perris, unde a stat și Eliade o bună bucată de vreme. Am privit casa aceea cu emoție. Mă aflam chiar acolo, în locul în care, cu ani în urmă, Eliade studia intens. A fost minunat!

În seara în care a avut loc discuția despre Orientalism, la Victoria Memorial, am avut șansa și bucuria să îi cunosc pe fiul lui Maitreyi Devi și pe soția acestuia. Familia Sen m-a impresionat prin simplitate și bunăvoință, prin deschiderea cu care a acceptat să stea de vorbă cu noi, un grup de români curioși să afle tot felul de lucruri de familie. A doua zi, la o nouă întâlnire în casa Consulului onorific al României la Calcutta, am avut o lungă convorbire cu doamna Sen, convorbire care va rodi. Avem un proiect comun și sper să îl ducem la capăt și să fie încununat de succes.

C.S.: Ce alte locuri ai vizitat?

M.G.: Ei bine, am avut ocazia să mă aflu în multe locuri nemaipomenite. Aș începe, cronologic, cu India Gate, din New Delhi, monument închinat memoriei soldaților indieni morți în primul război mondial și în războaiele afgane. Apoi, aș aminti Fortul de la Fatehpur Sikri, care între 1571-1585 a fost capitala politică a Imperiului Mughal, condus de regele Akbar. Am avut marea bucurie să văd Taj Mahalul, cel mai cunoscut monument închinat dragostei, mausoleul ridicat de Shah Jahan în memoria soției sale [Mumtaz Mahal](#). Este nemaipomenit. Perfect. M-a impresionat foarte mult. La Calcutta am vizitat Victoria Memorial, care găzduiește o impresonantă colecție de tablouri și Indian Museum. Am făcut o vizită și la Shantiniketan, la școala lui Tagore și mi-a plăcut foarte mult Muzeul Tagore și, mai ales, liniștea și frumusețea locului. Iar zona rurală a Bengalului, pe care am străbătut-o în drumul nostru către Shantiniketan, este extraordinară.

C.S.: Cum ți s-au părut locurile pe unde ți-ai plimbat pașii? Care a fost diferența - dacă a fost - între India, așa cum apare ea în reclamele T.V. sau în filmele comerciale și India străbătută cu pasul, de simplul turist? Uimirea, emoția, curiozitatea... La ce cote s-au aflat?

M.G.: India din filme este diferită de adevărata Indie. Trebuie să te afli acolo pentru a cunoaște adevărata față a Indiei. Luând direct contactul cu pământul Indiei, îmbătându-te de mirosul ei, cunoscându-i oamenii... numai astfel îi poți aprecia frumusețea la adevărata ei valoare.

Să luăm Taj Mahalul, de exemplu. Am văzut acolo minunății cum nu mi-a fost dat să văd înainte. Sau Fortul de la Fatehpur Sikri, cu toată dantelăria minaretelor lui. Sau templele ridicate peste tot în Calcutta în onoarea mării zeițe Durga. Sunt locuri și momente care îți rămân adânc în suflet.

Apropo de emoție și curiozitate. Am străbătut o parte a Calcuttei și am ajuns în locul în care meșteri iscusiți modelau statuetele pentru Durga Puja. Era o forfotă de nedescris. Mirosuri de vopsele și lut frământat. Imaginea zeiței prindea, încet, încet, contur, iar mai apoi era purtată către Templele ridicate special pentru ea, pentru doar patru zile. În ultima seară în Calcutta am vizitat câteva astfel de temple. Erau pline de oameni. Puteai citi pe fețele lor bucuria că se află acolo. Îi mulțumeau zeiței și doar trecând printre

ei puteai simți o energie extraordinară. Poate a fost locul în care am simțit energia Indiei la cotele ei cele mai înalte. Și toți oamenii aceia erau îmbrăcați în haine de sărbătoare și puteai citi mulțumirea sufletească pe chipurile lor. La sfârșitul sărbătorii, totul se distruge. Zeița este condusă într-o ceremonie specială înapoi în Gange, de unde a venit. Este imersată în apele sfinte ce o vor purta înspre sălașul ei. Durga Puja ține 10 zile și este cea mai mare sărbătoare din Calcutta. Se sărbătorește în toată India, însă la Calcutta atinge cote maxime. M-am bucurat foarte mult să mă aflu acolo, să simt pulsul Indiei. Al adevăratei India.

C.S.: Îți sunt, cu siguranță, cunoscute conferințele susținute la Radio București de Eliade - în perioada 1932-1938² - conferințe ale căror subiecte au fost, în marea lor majoritate, legate de India - „Templul de aur” din Amritsar, în apropierea Himalayei; „Într-o minăstire din Himalaya”; „Durga, zeița cu cincizeci de scăfărlii”, „O nuntă bengaleză”, „Dansuri în noapte la Jaipur”, „India nouă”, „Prin jungla singaleză”... Și multe altele... Te-ar tenta un periplu... radiofonic, plecând de la experiența ta indiană? Sau, dacă nu, unul publicistic? Căci, orice s-ar spune, India rămâne una din zonele geografice și, mai ales, spirituale ale lumii care vor continua să fascineze, să modeleze destine... Și ție, cu siguranță, această călătorie, deși de doar câteva zile, ți-a conturat alte linii de destin...

M.G.: Bineînțeles că această călătorie va rodi. Primul pas e chiar această discuție a noastră. Vor urma alte câteva materiale. Chiar acum lucrez la un articol despre Calcutta. De asemenea, sper să reușesc să scriu o cărticică despre toate lucrurile minunate pe care le-am văzut și, mai ales, simțit în India, despre oamenii Indiei care-mi sunt atât de dragi. Vor exista și colaborări cu partea indiană, cu profesorii pe care i-am întâlnit acolo și cu care am rămas într-o strânsă legătură. Proiecte sunt, slavă Domnului, rămâne să le duc la bun sfârșit.

C.S.: „Suntem obișnuiți să judecăm Asia ca un continent în veșnică nemișcare. Credem că progresul, reformele, moda și toate prefacerile aproape zilnic reînnoite sunt fenomene ce aparțin aproape exclusiv lumii noastre occidentale. E inutil să arătăm netemeinicia acestor păreri asupra Asiei. Și în Asia viața se schimbă, societățile se întrepătrund și experiențele noi schimbă judecățile oamenilor - ca în oricare altă țară occidentală. Ceea ce deosebește net Asia de celelalte continente este numai o mai vie și mai fertilă comuniune cu tradiția, cu acel tezaur de orientări și experiențe adunate de însăși viața milenară a rasei.”³. Cât din ceea

ce spunea Eliade în aprilie 1933 mai este valabil azi?

M.G.: Ca peste tot în lume, și în India toate sunt într-o continuă schimbare. Iar acum, la sfârșit de an 2007, în multe privințe sunt înaintea noastră. Cuvintele scrise de Eliade sunt, așadar, actuale și azi. India este una dintre marile puteri ale lumii. În multe domenii excelează. Să nu uităm că au o mulțime de premianți Nobel. Sunt oameni foarte dotați intelectual și au învățat tot ce se putea învăța de la cei cu care au intrat în contact. Însă, ceea ce îi deosebește de ceilalți este faptul că pun mare accent pe tradiție. Indienii sunt mândri de rădăcinile lor, de tradițiile lor, de zeii lor și de toată cultura pe care o au în spate. Chiar dacă ajung *sus*, nu uită de unde au plecat. Și asta îi face deosebiți.

C.S.: Cât din ceea ce a scris Eliade despre India ai redescoperit, sau ai descoperit? Ce ți s-a părut familiar, din ceea ce ai aflat din scrierile lui - memorialistică, roman sau eseu?

M.G.: Am redescoperit, mai întâi, mirosul Indiei, un parfum greu, amețitor. Mirodenii, bețisoare parfumate, flori, fructe exotice, ulei încins, mâncare proaspăt gătită, vanilie, coriandru..., câte ceva din toate. Apoi agitația. Forfota aceea de nedescris. Oameni, mașini, autobuze pline, claxoane, biciclete, ricșe... Așa ceva nu vezi decât în India. Mi-au plăcut foarte mult piețele, curtuozia vânzătorilor, eleganța cu care își prezentau marfa, negocierea asupra prețului, bucuria din ochii lor că le-ai trecut pragul...

Eliade descrie foarte bine oamenii. Cu siguranță i-au plăcut și lui foarte mult. Femeile îmbrăcate în *sari*-uri multicolore, împodobite cu bijuterii, elegante în mișcări, atente la detalii. Și bărbații, mândri și siguri pe ei, purtându-și cu seninătate cămașa tradițională, *kurta*.

Familiar mi s-a părut modul tradițional indian de a mânca cu mâna. Îl pomenește și Eliade în *Memoriile* sale. L-am încercat și eu, în special când mâncam *chapati*. Trebuie să recunosc că e un mod de a te apropia de cel care îți oferă mancarea. Te face să te simți parte din familie.

C.S.: Îți mulțumesc. Și sper să stăm de vorbă în curând, într-un al treilea interviu⁴...Plecând de la cea de-a doua experiență indică!

Îți mulțumesc și eu, Cristina. Cu siguranță discuția următoare despre India va fi mai interesantă decât aceasta.

NOTE:

1 Mircea Eliade „Țaina Indiei”, conferință radio, 28 martie 1933 - text publicat în volumul „50 de conferințe radiofonice. 1932-1938”, ed. Humanitas, București, 2001.

2 Textele conferințelor radiofonice au fost reunite în volumul: Mircea Eliade „50 de conferințe radiofonice. 1932-1938”, ed. Humanitas, București, 2001; Mircea Handoca îngrijește volumul „Țaina Indiei - texte inedite”, ed. Icar, 1991, în care sunt redatate 49 de conferințe radiofonice.

3 Mircea Eliade - „India nouă”, în „50 de conferințe radiofonice”, ed. citată, pag. 71.

4 Primul interviu cu Mihaela Gligor - „Mircea Eliade - câte puțin... acasă”, publicat în revista „Poesis”, nr.11-12-13 / octombrie-noiembrie-decembrie 2005, pag. 77-81, plecând de la publicarea monografiei prof. Mac Linscott Ricketts - „Rădăcinile românești ale lui Mircea Eliade”, ed. Criterion Publishing, București, 2004, din a cărei echipă de traducători a făcut parte.

▼

Texte vedantice

Dana SUGU

Īśa Upaniṣad¹

Note bazate pe comentariul lui Śaṅkarācārya²

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

om pūrṇamadaḥ pūrṇamidaṁ pūrṇāt pūrṇamudacyate ।
pūrṇasya pūrṇamādāya pūrṇamevāvaśiṣyate ॥
om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥

Om³. Acela⁴ este plin⁵. Aceasta⁶ este plină. Din plin plinul se iscă. Luând plinul din plin, ceea ce rămâne este doar plinul.⁷ Om. Pace! Pace! Pace!

ॐ ईशा वास्यमिदं सर्वं यत्किञ्च जगत्यां जगत् ।

तेन त्यक्तेन भुञ्जीथा मा गृधः कस्यस्विद्धनम् ॥ १ ॥

om īśā vāsyamidaṁ sarvaṁ yatkiñca jagatyāṁ jagat ।
tena tyaktena bhuñjīthā mā gṛdhaḥ kasyasvidḍhanam ॥ 1॥

1. Toată această [lume], tot ceea ce se mișcă⁸, este acoperit de către Stăpânul Divin⁹. Prin renunțare, ia parte¹⁰! Nu râvni la averea nimănui¹¹!

कुर्वन्नेवेह कर्माणि जिजीविषेच्छतं समाः ।

एवं त्वयि नान्यथेतोऽस्ति न कर्म लिप्यते नरे ॥ २ ॥

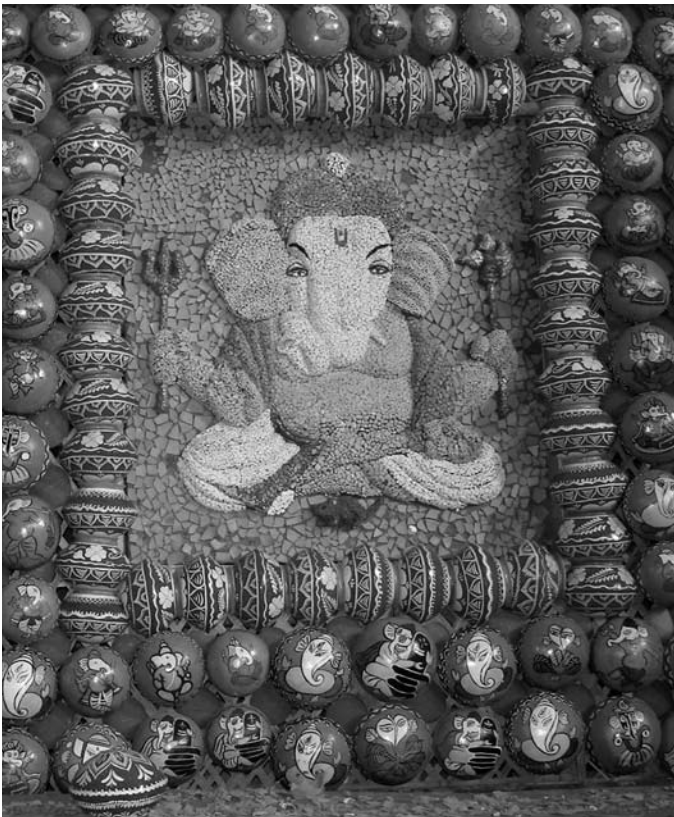
kurvanneveha karmāṇi jijīviṣecchataṁ samāḥ ।
evaṁ tvayi nānyatheto ’stī na karma lipyate nare ॥ 2॥

2. Cu adevărat, îndeplinindu-ți îndatoririle¹², aici¹³, îți poți dori să trăiești o sută de ani. În acest fel, pentru tine [dorindu-ți să trăiești atât] nu există o altă [cale] decât aceasta, [prin care] fapta¹⁴ nu se prinde de om.

असुर्या नाम ते लोका अन्धेन तमसाऽऽवृताः ।

तांस्ते प्रेत्याभिगच्छन्ति ये के चात्महनो जनाः ॥ ३ ॥

asuryā nāma te lokā andhena tamasā ’’vṛtāḥ ।
tāṁste pretyābhigacchanti ye ke cātmahano janāḥ ॥ 3॥

3. Aceste lumi ale demonilor¹⁵ sunt acoperite de întunericul orb. Spre ele se îndreaptă, după moarte, ucigătorii Sinelui¹⁶.

अनेजदेकं मनसो जवीयो नैनदेवा आप्नुवन्पुर्वमर्षत् ।

तद्भावतोऽन्यानत्येति तिष्ठत्तस्मिन्नपो मातरिश्वा दधाति ॥ ४ ॥

anejadekaṁ manaso javīyo nainaddevā āpnuvanpurvamarṣat ।
taddhāvato ’nyānatyeti tiṣṭhattasminnapo mātariśvā dadhāti ॥ 4॥

4. Acel Unul, nemișcat fiind, este mai iute decât mintea. Zeii¹⁷ nu-l pot ajunge din urmă¹⁸. Stând, îi depășește pe ceilalți care aleargă¹⁹. În acesta Mătarișvă²⁰ sprijină apa²¹.

तदेजति तन्नैजति तदूरे तद्वन्तिके ।

तदन्तरस्य सर्वस्य तदु सर्वस्यास्य बाह्यतः ॥ ५ ॥

tadejati tannaijati taddūre tadvantike ।
tadantarasya sarvasya tadu sarvasyāsya bāhyataḥ ॥ 5॥

5. Acela se mișcă [și] nu se mișcă²². Acela este în depărtare [și] este, [de asemenea], aproape. Acela este în launtrul tuturor [și tot] acela este, de asemenea, în afara tuturor.

यस्तु सर्वाणि भूतान्यात्मन्येवानुपश्यति ।

सर्वभूतेषु चात्मानं ततो न विजुगुप्सते ॥ ६ ॥

yastu sarvāṇi bhūtānyātmanyevānupaśyati ।
sarvabhūteṣu cātmānaṁ tato na vijugupsate ॥ 6॥

6. Cel care vede toate fiintele numai în sine și sinele în toate ființele, acela, de aceea, nu urăște²³.

यस्मिन्सर्वाणि भूतान्यात्मैवाभूद्विजानतः ।

तत्र को मोहः कः शोक एकत्वमनुपश्यतः ॥ ७ ॥

yasminsarvāṇi bhūtānyātmaivābhūdvijānataḥ ।
tatra ko mohaḥ kaḥ śoka ekatvamanupaśyataḥ ॥ 7॥

7. Ce iluzie, ce tristețe [poate exista] în cel ce, văzând unitatea, a înțeles toate ființele a fi devenit chiar Sinele?

स पर्यगाच्छुक्रमकायमव्रणमस्त्राविरं शुद्धमपापविद्धम् ।

कविर्मनीषी परिभूः स्वयम्भुर्याथातथ्यतोऽर्थान् व्यदधाच्छाश्वतीभ्यः समाभ्यः ॥ ८ ॥

sa paryagācchukramakāyamavraṇamasnāviraṇ śuddhamapāpavidham ।
kavirmanīṣī paribhūḥ svayambhuryāthātathyato'rthān vyadadhācchāśvatibhyaḥ samābhyaḥ ॥ 8॥

8. El²⁴, poetul²⁵, stăpânul minții, atotpătrunzător²⁶, luminos, neîntrupat²⁷, nevătămat, fără putere fizică²⁸, pur, neatins de păcat, existând, prin Sine, deasupra tuturor, a distribuit, așa cum se cuvine, datoriile eternilor ani.

अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽविद्यामुपासते ।

ततो भूय इव ते तमो य उ विद्यायां रताः ॥ ९ ॥

andhaṁ tamaḥ praviśanti ye'vidyāmupāśate ।
tato bhūya iva te tamo ya u vidyāyāṁ ratāḥ ॥ 9॥

9. Cei ce adoră *avidyā*²⁹ intră în întunericul orb; într-unul si mai adânc [intră] cei ce se bucură de *vidyā*.

अन्यदेवाहुर्विद्ययाऽन्यदाहुरविद्यया ।

इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १० ॥

anyadevāhurvidyayā'nyadāhuravidyayā ।
iti śuśruma dhīrāṇāṁ ye nastadvicacakṣire ॥ 10॥

10. S-a spus că un alt [rezultat] este obținut prin *vidyā*³⁰ și un altul prin *avidyā*; astfel am auzit de la înțelepții³¹ ce ne-au explicat-o.

विद्यां च अविद्यां च यस्तद्वेदोभयं सह ।

अविद्यया मृत्युं तीर्त्वा विद्ययाऽमृतमश्नुते ॥ ११ ॥

vidyāṁ ca avidyāṁ ca yastadvedobhayaṁ saha ।
avidyayā mṛtyuṁ tīrtvā vidyayā'mṛtamaśnute ॥ 11॥

11. Cel care cunoaște și *vidyā* și *avidyā*, împreună, atinge nemurirea³² prin *vidyā*, trecând peste moarte³³ prin *avidyā*.

अन्धं तमः प्रविशन्ति येऽसम्भूतिमुपासते ।

ततो भूय इव ते तमो य उ सम्भूत्यां रताः ॥ १२ ॥

andhaṁ tamaḥ praviśanti ye'sambhūtimupāśate ।
tato bhūya iva te tamo ya u sambhūtyāṁ ratāḥ ॥ 12॥

12. Cei ce adoră natura nemanifestată³⁴ intră în întunericul orb; într-unul si mai adânc [intră] cei ce se bucură [în adorarea] realității manifestate³⁵.

अन्यदेवाहुः सम्भवादन्यदाहुरसम्भवात् ।

इति शुश्रुम धीराणां ये नस्तद्विचचक्षिरे ॥ १३ ॥

anyadevāhuḥ sambhavādanyadāhurasambhavāt ।
iti śuśruma dhīrāṇāṁ ye nastadvicacakṣire ॥ 13॥

13. S-a spus că un alt [rezultat] este obținut prin [adorarea] naturii manifestate și un altul prin [adorarea] celei nemanifestate³⁶; astfel am auzit de la înțelepții ce ne-au explicat-o.

सम्भूतिं च विनाशं च यस्तद्वेदोभयं सह ।

विनाशेन मृत्युं तीर्त्वा सम्भूत्याऽमृतमश्नुते ॥ १४ ॥

sambhūtiṁ ca vināśaṁ ca yastadvedobhayaṁ saha ।
vināśena mṛtyuṁ tīrtvā sambhūtyā'mṛtamaśnute ॥ 14॥

14. Cel care cunoaște și natura nemanifestată³⁷ și pieirea, împreună, obține nemurire prin nemanifestare, depășind moartea prin pieire³⁸.

हिरण्मयेन पात्रेण सत्यस्यापिहितं मुखम् ।

तत्त्वं पूषन्नपावृणु सत्यधर्माय दृष्टये ॥ १५ ॥

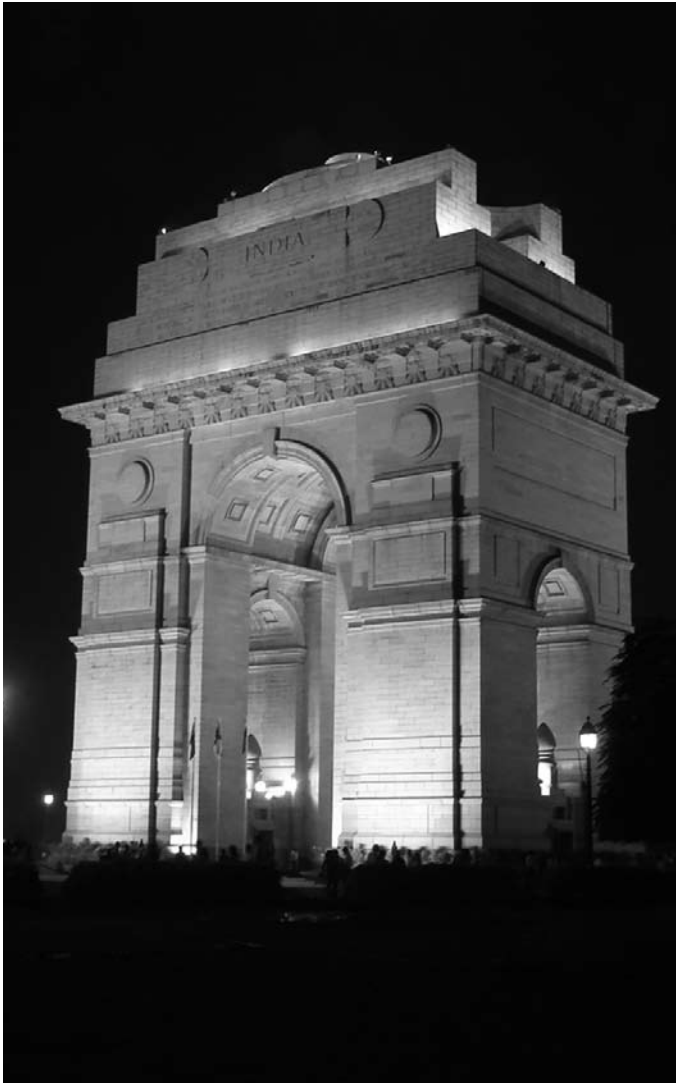
hiraṇmayena pātreṇa satyasyāpihitaṁ mukham ।
tattvaṁ pūṣannapāvṛṇu satyadharmāya dṛṣṭaye ॥ 15॥

15. Printr-un disc de aur este acoperită fața adevărului. O, tu acela, O, Soare, îndepărtează-l, pentru a fi văzut, de mine, cel ce urmez legea adevărului³⁹!

पूषन्नेकर्षे यम सूर्य प्राजापत्य व्यूह रश्मिन् समूह तेजः ।

यत्ते रूपं कल्याणतमं तत्ते पश्यामि योऽसावसौ पुरुषः सोऽहमस्मि ॥ १६ ॥

pūṣannekarṣe yama sūrya prājāpatya vyūha raśmīn samūha tejah ।
yatte rūpaṁ kalyāṇatamaṁ tatte paśyāmi yo'sāvasau puruṣaḥ so'hamasmi ॥ 16॥

16. O, soare, călător singuratic⁴⁰, fiu al lui Prajāpati⁴¹, tu cel ce hrănește [și] stăpânește totul, îndepărtează-ți razele, adună-ți lumina, ca să pot vedea cea mai binecuvântată formă a ta, acel Puruṣa⁴², care sunt eu.

वायुरनिलममृतमथेदं भस्मान्तं शरीरम् ।

ॐ क्रतो स्मर कृतं स्मर क्रतो स्मर कृतं स्मर ॥ १७ ॥

vāyuranilamamṛtamathedaṇi bhasmāntaṇi śarīram ।

om krato smara kṛtaṇi smara krato smara kṛtaṇi smara ॥ 17॥

17. Acum⁴³ [fie ca] suflul meu [să devină] aer nemuritor, [iar] acest corp [al meu să fie] sfârșit în cenușă! Om̐. O, minte, amintește-ți. O, minte, amintește-ți⁴⁴.

अग्ने नय सुपथा राये अस्मान् विश्वानि देव वयुनानि विद्वान् ।

युयोध्यस्मज्जुहुराणमेनो भूयिष्ठां ते नमउक्तिं विधेम ॥ १८ ॥

agne naya supathā rāye asmān viśvāṇi deva vayunāni vidvān ।

yuyodhyasmajjuhuraṇameno bhūyiṣṭhāṁ te namauktiṇ vidhema ॥ 18॥

18. O, focule, condu-ne pe noi pe calea cea bună pentru răsplată. O, Zeule, tu, cunoscând toate căile, separă de noi păcatul înșelător. Noi îți oferim cele mai bune rostiri drept plecăciune.

ॐ पूर्णमदः पूर्णमिदं पूर्णात् पूर्णमुदच्यते ।

पूर्णस्य पूर्णमादाय पूर्णमेवावशिष्यते ॥

ॐ शान्तिः शान्तिः शान्तिः ॥

om pūrṇamadaḥ pūrṇamidaṁ pūrṇāt pūrṇamudacyate ।

pūrṇasya pūrṇamādāya pūrṇamevāvaśiṣyate ॥

om śāntiḥ śāntiḥ śāntiḥ ॥

Om̐. Acela este plin. Aceasta este plină. Din plin plinul se iscă. Luând plinul din plin, ceea ce rămâne este doar plinul. Om̐. Pace! Pace! Pace!

Prescurtări

sk. – sanskrită
BG. – Bhagavad Gītā
Br. Up. - Brhadāranyaka Upaniṣad
Mu. Up. – Muṇḍaka Upaniṣad
RV – Rg Veda
Śv. Up. - Śvetāśvatara Upaniṣad

Referințe

Eight Upaniṣads, Vol 1&2, Calcutta: Advaita Ashrama, 1991, traducere Swami Gambhirananda.

Īśādidasopaniṣadah, Ten Principal Upaniṣads with Śaṅkarabhāṣya, Vol 1, Varanasi: Motilal Banarsidass, 1992

Srimad Bhagavad Gītā, Calcutta: Advaita Ashrama, 1996

Al-George, Sergiu, *Filosofia Indiană în Texte*, Editura Științifică, București, 1971

Bhattacharyya, Krishnachandra, *Studies in Philosophy*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1983

Eliade, Mircea, *Istoria Credințelor și Ideilor Religioase*, Vol. 1&2, București: Editura Univers Enciclopedic, 2000

Hiriyanna, M, *Outlines of Indian Philosophy*, Delhi: Motilal Banarsidass, 1994

+

1 Din punct de vedere etimologic, cuvântul *upaniṣad* [<Sk. *upa-*, lângă, aproape + *ni-*, jos + *SAD*, a ședea] semnifică învățătura împărtășită în cadrul întâlnirilor tainice dintre receptorul spiritual (*guru*) și discipolul său. Îsa Upaniṣad face parte din *Śukla Yajur Veda*, din secțiunea *Saṁhitā*, partea vedică care se ocupă de rituri. Cf. Hiriyanna (pp. 72-73) în Îsa Upaniṣad se încearcă o sinteză între două căi diferite prin natura soluțiilor propuse în scopul mântuirii. Primele versuri propun renunțarea la faptă, neînсуșirea acesteia, în timp ce următoarele versuri propun activitatea, fapta. Aceeași ideeа apare în BG. unde Kṛṣṇa îi explică lui Arjuna renunțarea la fructul faptei în orice clipă a înfăptuirii acesteia.

2 Ādi Śaṅkarācārya, filosof, probabil din sec. VIII-IX AD, consolidează bazele Advaitei Vedānta, școala non-dualistă a filosofiei Vedānta, ea însăși una dintre diferitele școli filosofice indiene. Spre deosebire de celălalte școli ale Vedāntei, Advaita (*litt.* fără cel de-al doilea) propune o consubstanțialitate între Brahman, principiul absolut obiectiv și impersonal, si Ātman, sinele individual. Cf. G. Bhattacharyya (p. 113) “iluzia sinelui individual este noțiunea fundamentală a Advaitei Vedānta. Orice alt principiu al acesteia – Brahman ca fiind singura realitate, orice altceva fiind ireal, mântuirea (*mokṣa*), mǎyā, etc. – poate fi privit doar ca o simplă elaborarea a acestei noțiuni”.

3 *Om*, silabă sacră simbolizând realitatea supremă.

4 Brahman, absolutul obiectiv, realitate absolută și impersonală. Cf. Eliade (vol. 1, p.157) “Brahman se revelă ca imanent și transcendent în același timp; distinct de Cosmos și totuși omniprezent în relațiile cosmice, în plus, ca ātman, el locuiește în inima omului, ceea ce implică identitatea dintre ‘Sinele’ adevărat și Ființa universală”.

5 Cuvântul *pūrṇa* (lit. plin, întreg, desăvârșit) datorită sufixului *kta* dobândește o anumită subiectivitate, desemnând nelimitarea, atotcuprinderea, infinitul. (cf. comentariul lui Śaṅkara, Br. Up. V.i.1.)

6 Sk. *idam*, pronume demonstrativ (acest, aceasta) folosit pentru ceea ce este foarte aproape, la îndemână, desemnează aici lumea.

7 Invocația, mantra de început, considerată de bun augur, este menită a îndepărta obstacolele din calea ducerii la bun sfârșit a sarcinii propuse. Aceasta se repetă si la sfârșitul upanișadei.

8 „Tot ceea ce se mișcă”: sk. *jaḡat*. Śaṅkara comentează că „orice se mișcă implică dualismul, produs al ignoranței, caracterizat prin ideea de ‚cel care face, cel care se bucură de’, idee care se atribuie, în mod eronat, Sinelui.

9 „Stăpân Divin”: *iśā*: sk. cel care stăpânește, din sk: *Īś* a stăpâni. Fiind primul cuvânt al upanișadei, este cel ca-i dă și numele.

10 “Ia parte” : sk. *bhūñjīthāḥ* <BUJ-, “a se bucura de”. Śaṅkara il explică cum că ar avea sensul de „protejează-te”.

11 “Nu râvni la averea nimănui” sk. *mā ḡṛdhaḥ kasyasviddhanam*. Śaṅkara mai explică aceasta și ca „Nu râvni! A cui este avere?”, în sensul că nimeni nu are avere de râvnit, de vreme ce totul a fost renunțat în vederea realizării Sinelui, realitatea absolută.

12 “Îndatoririle” : sk. *karmāṇi*, obligațiile sacrificiale prescrise. Śaṅkara aici precizeaza ofranda focului, sk. *aḡnihotra*, libații de lapte și unt limpezit (sk. *ghṛta*) în foc.

13 “Aici” : în lumea aceasta.

14 “Fapta”: sk. *karma*, faptele care inevitabil conduc la rezultate, bune sau rele.

15 “Lumi ale demonilor”: Śaṅkara consideră că atât lumea demonilor cât și cea a zeilor au aceeași valoare în comparație cu Sinele Suprem, unica realitate.

16 “Ucigătorii Sinelui”: Śaṅkara explică că “cei ceucid Sinele sunt cei care, din ignoranță, păstrează ascuns Sinele”.

17 “Zei”: organele de simț. Fiecare organ de simț își are un zeu care-i prezidează activitatea.

18 “Nu-l pot ajunge din urmă”: Sinele nu poate fi perceput prin simțuri.

19 “Ceilalți care aleargă”: mintea și organele de simț.

20 “Mātariśva”: nume fie al lui Agni, zeul focului, fie al unei divinități care-l însoțește pe acesta, cum ar fi vântul, briza, adierea, care dăruiește focul tainic rasei Bhṛgu, ființe mitologice, care aduc, mai apoi, focul pe pământ (RV. 1.1.60).

21 “Apa”: metonimie, înlocuiește aici “activitate, faptă”. Lichidele, precum soma, laptele, untul clarificat, etc. sunt întotdeauna folosite la efectuarea riturilor sacrificiale vedice, în timp ce apa stă și la baza vieții umane.

22 “Acela”: Brahman.

23 “Nu urăște”: nu poate exista un sentiment de ură, sau orice alt sentiment ca atare, în momentul în care “se anulează dualitatea contradictorie care alcătuiește substanța eului (atracția și repulsia, iubirea și ura)” (cf. Al-George, p.34).

24 „El”: Sinele. Śaṅkara ia în considerare identitatea dintre sinele individual și Brahman, a celui ce a ajuns la realizarea menționată în mantrere precedente. În Mu. Up. (III. ii. 9) se spune că “cel care-l știe pe Brahman, devine Brahman”, sk. *brahma veda brahmaiva bhavati*.

25 “Poetul”: sk. *kavi*, desemnează, după Śaṅkara, “văzătorul”, cel ce vede trecutul, prezentul și viitorul, în sensul cunoașterii, cf. Br. Up. (III. viii.11) “nu există alt văzător”.

26 “Atotpătrunzător”: asemenea spațiului eteric.

27 “Neîntrupat”: “fără corp subtil”, comentează Śaṅkara.

28 “Nevătatat, fără putere fizică”: se exclude și existența corpului fizic.

29 „*Avidyā*”: Śaṅkara consideră aici termenul ca însemnând “rit”, precum *Aḡnihotra*, etc. În același vers, “*vidyā*” este considerată de el ca fiind “adorare”.

30 Cf. Br. (I.v.16) “lumea zeilor [trebuie cucerită] prin *vidyā*”, sk. *vidyayā devalokaḥ*.

31 Sk. *dḥira*, *litt.* “cel tare”.

32 Unindu-se cu zeii astfel adoarați se atinge nemurirea.

33 “Trecând peste moarte”: riturile îndeplinite depind de natura celui ce le îndeplinește. Impresiile create în mintea omului, prin faptele bune sau rele îndeplinite în timpul vieții sale precedente, constituie natura sau firea omului în viața următoare. Importanta ultimului gând, de dinaintea morții, cheamă în viață existența ulterioară, (cf. BG. VIII. 6), considerându-se astfel că moartea a fost depășită.

34 “Natura nemanifestată”: sk. *asambhūtim*, *litt.* “nenăscut”. Śaṅkara explică acest termen ca fiind *prakṛti* (natura), care este sămânța dorinței și a faptei, înlănțuindu-l pe om.

35 “Realitatea manifestată”: *Hiraṇyagarbha*, *litt.* “Germenul de Aur”, sămburele manifestării universului.

36 Adorarea lui *Hiraṇyagarbha*, comentează Śaṅkara, duce la dobândirea puterilor paranormale, precum aceea de a exista în corpul subtil, eliberându-se de corpul fizic, etc. Adorarea lui *prakṛti* este adorarea iluziei, cf. Śv. Up. IV.10, “cunoaște iluzia (*māyā*) a fi *prakṛti*”.

37 În comentariul său, Śaṅkara consideră că *sambhūtim* ca *vināśam* ca ar trebui considerat ca fiind *asambhūtim* ca *vināśam* ca, *litt.* “și natura nemanifestată și pieirea”.

38 „Depășind moartea prin pieire”: prin adorarea lui *Hiraṇyagarbha*.

39 “De mine, cel ce urmez legea adevărului”: sk. *satyadharmāya*. Meditând la adevăr, sugerează Śaṅkara.

40 “Călător singuratic”: sk. *ekarṣat* < *eka*, singur + *Ṛ*, a merge.

41 „Prajāpati”: “Stăpânul creaturilor”

42 „Puruṣa”: “Marele Spirit”. Cf. Al-George (p. 14) “Gigant antropo-cosmic, cel care a creat lumea fărămițându-și esența sacră, pentru a o proiecta în multiplicitatea formelor spațio-temporale”. Cf. Eliade (p. 147) “Puruṣa din Rīg Veda X.90, Unu precede Universul si creează lumea din propria sa ființă, prin emanație, fără a-și pierde prin aceasta transcendența”.

43 “Acum”: “în clipa morții”.

44 Ultimul gând din clipa morții (v. nota 33). Repetiția implică zelul, dorința de a-și aminti tot ceea ce l-ar ajuta în vederea desăvârșirii.

Dana SUGU

Centrul Indologic de Cercetare, The Ramakrishna Mission Institute of Culture, Calcutta, India

+

Mircea Eliade-*His name, his destiny*-un film de excepție

Cristina SCARLAT

Motto: „Sîmbătă, 23 mai 1992: Doi români, unul din Germania (Petroi, zis Petroy) și altul din Chicago (Jelescu) fac un telefilm despre Eliade pentru televiziunea germană! Ni-i recomandase insistent Christinel. Îi primim într-o zi de la 3 la 8 seara. Impresie bună. Petroi știe bine Memoriile lui Eliade, care-i servesc pentru plan. E metodic, scris și bine intenționat. Vorbesc în românește iar în off vom fi dublați în germană. Îi telefonez lui Christinel să-i confirm seriozitatea germano-americană a românașilor noștri.” (Monica Lovinescu-„Jurnal, 1990-1993”) (1)

ÎNTR-UN MATERIAL PUBLICAT ÎN ANUL 2004 ÎN „România literară”, profesorul Mircea Handoca vorbea, printre altele, despre filmul documentar “Mircea Eliade-His Name, His Destiny”, comandat cu ceva ani în urmă de televiziunea germană și finalizat cu profesionalism de Dan Jelescu (Chicago) și Dan Petroi (München). Entuziasmul lui Christinel Eliade și al Monicăi Lovinescu, în urma întâlnirii cu cei doi regizori este împărtășit și de Mircea Handoca: *„Și eu aveam o părere similară. Cu câteva luni în urmă fuseseră oaspeții mei. Le-am vorbit despre întâlnirile mele cu Eliade, punîndu-le la dispoziție fotografii, corespondență și manuscrise din arhiva mea. Demersul celor doi mi s-a părut incredibil. Se întâlniseră cu cei care l-au cunoscut pe scriitor și savant în diverse etape ale vieții lui la București, Calcutta, Londra, Lisabona, Paris, Roma, Chicago. Acest extraordinar film nu a fost prezentat încă nicăieri.”* (2) Din păcate!

Într-un amplu material dedicat acestui film, Francis Dworschack menționează că documentarul poate fi procurat, totuși, prin comandă, fiind distribuit în format DVD sau casetă VHS de firma “Chip Taylor Communications” (3).

Cît despre film...

Ca un puzzle în care personalități care l-au cunoscut direct pe Eliade- scriitorul, profesorul, prietenul, soțul, istoricul religiilor- se întrec în a măsura obiectiv dar cu entuziasm personalitatea celui evocat, filmul conturează clar imaginea unei „personalități proteice”, a unui prieten devotat, a unui gînditor ale cărui idei au schimbat destine, a unui profesor entuziast și implicat cu pasiune în proiectele care i se propun... Și aici îl cităm pe Virgil Ierunca, unul dintre prietenii intervievați- care povestește despre Eliade- cel care a pătruns în literatura și eseistica franceză singur, s-a impus în mediul intelectualilor francezi- chiar în cercurile suprarealiste „patronate” de André Breton; care l-a influențat pe Paul Ricoeur... Aceași trăsătură- de formator,

modelator, dirijor de destine- se desprinde și din prezentarea pe care i-o fac Cioran- prietenul de-o viață, care vorbește de „personalitatea și vivacitatea contagioase” ale lui Eliade, de rolul lui de... seducător și Saul Bellow- premiul Nobel pentru literatură și autor al romanului „Ravelstein” (în care vizat direct, ca personaj, este Eliade însuși)- care vorbește despre ospitalitatea lui Eliade și despre „întîlnirile sociale”- mondene unde s-au cunoscut (4). Mac Linscott Ricketts și alți foști studenți care subliniază, clar, dăruirea și generozitatea cu care Eliade se implica, deschis și cooperant atunci cînd era solicitat. Emoționante evocările- și filmările realizate în România: Traian Pușcariu- coleg de liceu, și-l amintește pe Eliade- entomologul, colecționarul de insecte, pasionatul de chimie și... pianistul. Arșavir Acterian evocă perioada editării revistei „Lăstarul”- „aproape complet scrisă de el” (Eliade, s.n.). Barbu Brezianu și-l amintește pe Eliade... actorul, într-un spectacol la Teatrul Național. Pericle Martinescu evocă perioada sușinerii de către Eliade, la 26 de ani, a lucrării de doctorat- teza sa despre Yoga fiind un subiect la acea dată inedit nu numai în România, ci chiar în Europa. Mircea Handoca evocă enciclopedismul lui Eliade (elevul, studentul)...

Sînt coerent marcate- în scenariu- momentele de destin ale lui Eliade- România, Franța, America, cele trei „zone” de... „arhitectură și geografie sacră”- dacă ar fi să-l cităm pe regizorul Paul Barbăneagră, autor și el al unui film- Eliade. Cele trei... labirinturi, a căror

sumă formează destinul- labirint al lui Eliade! Claude Henri-Roquet, autorul celebrului volum „Epreuve du labyrinthe”, prezent și el în filmul lui Dan Petroi- Dan Jelescu menționează că Eliade credea că fiecare dintre noi avem mai multe labirinturi, nu numai unul, și că, în momentul în care atingem centrul unuia, un nou labirint apare...

Am menționat deja *începuturile*- România, și personalitățile care au evocat această perioadă.

Urmează, în film, perioada Franța- alt moment-nucleu pentru destinul lui Eliade. O cunoaște pe Christinel- moment evocat chiar de aceasta: anul 1948. Parisul, cu parcurile și cafenelele sale celebre, anticarii de pe malurile Senei, cercurile de intelectuali în care Eliade se impune firesc, prin gîndirea și ideile sale, prietenia cu Cioran și Eugen Ionescu... Traducerea prozelor sale la „Gallimard”- moment evocat de Alain Paruit, traducătorul lui Eliade în franceză, care subliniază emoția și fascinația pentru „Țigăncile” lui Eliade, pe care le-a înveșmîntat în limba lui Voltaire. Anul 1948- decisiv, și el, în destinul lui Eliade, marcat prin succesul internațional al „Tratatului de istoria religiilor”, care atrage după sine invitația de a preda la Universitatea din Chicago, singura cu o catedră de istorie a religiilor. Momentul este evocat de fostul rector al acestei universități- Edward Levi. Deși contractul a fost pentru un an, colaborarea a durat pînă la sfîrșitul vieții lui Eliade.

Filip Iorga, Mihaela Gligor, Rupa Sen, Sabina Finaru și Mr. Sen (fiul lui Maitreyi Devi)

Perioada americană este punctată și de alte personalități – Jerald Brauer, fost decan la „Divinity School”, care apreciază că facultatea și-a găsit omul ei- „its right man”- și Eliade- locul potrivit, „his right place”. Wendy Doniger- titulara catedrei „Mircea Eliade” la „Divinity School”, Chicago- face o paralelă între ideea de sacru, așa cum îl „vede” Eliade și cum îl concepe Rudolf Otto.

Claire Lacocque- Universitatea din Chicago- și André Lecocque vorbesc despre fascinația exercitată asupra lui Eliade de...Hyde Park: un microcosmos, un spațiu sacru. Gingășia lucrurilor și a ființelor mărunte- flori, păsări-copacii, oamenii nu-l lasă indiferent! Simte și se implică în viața celor din jur, aproape empatic.

David Tracy subliniază importanța lucrărilor „Mitul eternei reînnoarceri” și „Sacru și Profanul”, în care Eliade punctează că religia nu înseamnă a crede sau nu, ci se raportează la relațiile cu Universul și locul pe care fiecare îl ocupă în lume.

Revenind la film, per ansamblu, de reținut sînt momentele de reală emoție provocate de evocările lui Cioran, a lui Christinel Eliade, a Gizei Tătărescu-fiica Ninei, prima soție a lui Eliade- care reamintește perioada portugheză cînd Eliade, constrîns de privațiunile materiale, s-a „scufundat”, ca un refugiu, în scris- și filmările de reală poezie realizate în România: mînaștirile (se distinge Voronețul, cu minunea culorilor sale), pădurile și imaginile spectaculoase, apoi Bucureștiul cu străzile lui, care au trasat linii adînci în destinul ...cetățeanului universal-Eliade .

Imaginile din India-poezia culorilor oferită de templele din Kathmandu și Nepal-„suport” pentru perioada indiană evocată: momentul Maitreyi, al studiilor yoga, retragerea în ashram-urile indice, toate bine și din belșug însoțite de imagini-foto, manuscrise, volume în nenumăratele limbi în care Eliade a fost tradus...

Filmul se deschide cu imaginea catedralei Rockefeller- vocea lui Charles Long explicînd etimologia numelui lui Eliade: helios- lumină, soare (în greacă) și mir-pace, lumea, cosmosul (în slavă). De aici, titlul filmului-căci „în acest nume găsim destinul lui”, conchide Long.

Scenele de final- tot catedrala Rockefeller. Se aude vocea filosofului Paul Ricoeur, care citește un fragment din „Briser le toit de la maison”, ultima carte a lui Eliade, în care este punctată relația societății contemporane cu sacru, conflictul material- spiritual, agonia unei societăți în derivă ... (5).

Filmul este, fără îndoială, ca material documentar, unul dintre puținele care ne ajută în creionarea unui portret de excepție. Bine punctată în scenariu „osatura” destinului eliadesc, momentele *biografice* cu cele *bibliografice*. Un scenariu coerent, bine lucrat, în care invitații ce evocă personalitatea lui Eliade se completează firesc(6).

Despre film luat în sine, îl cităm pe același Francis Dworschack, care apreciază: „*Fără pretenții de virtuozitate tehnică cinematică, în acest film este cuvîntul spus, ideea care predomină, te încîntă, te cucerește și te*

obligă să reflectezi, te ridică la acele înalte altitudini unde viața și sensul vieții apar cu totul diferite, unde mituri și simboluri abundă, chiar dacă uneori sînt ambigue și unde chiar și moartea își capătă o semnificație deosebită, ca o participare la agonia unei lumi care își așteaptă o glorioasă reînviere.” (3).

Publicul din România -poate prin intermediul TVR sau al altor instituții abilitate -ar putea viziona acest documentar. Dacă nu, o altă soluție ar fi procurarea materialului prin comanda acestuia la adresa menționată (3). Fără îndoială, pe lista documentarelor Eliade -realizate în România și în lume- ” Mircea Eliade:His Name, His Destiny” ocupă un loc în fruntea acesteia, ca valoare(7).

Note. Bibliografie

- 1) Monica Lovinescu- „Jurnal, 1990-1993”, editura Humanitas, București, 2003, pag. 242;
- 2) Mircea Handoca- „Din nou despre Mircea Eliade”, în „România literară”, nr.2, 21-27 ianuarie 2004;
- 3) Francis Dworschack-„Mircea Eliade, Destinul și Opera pe ecran”, în „Jurnalul literar”, nr. 7-12 / 2006, pag.12; comenzile pentru procurarea DVD-ului pot fi făcute la adresa www.chiptaylor.com;
- 4) Saul Bellow-„Ravelstein”, ed. Polirom, Iași, 2001; traducere:Antoaneta Ralian; postfață de Sorin Antohi. Trebuie marcat-lucru făcut și de Francis Dworschack în materialul citat- atitudinea lui Bellow, cea din 1992, cînd vorbea laudativ despre colegul și prietenul Eliade în filmul lui Dan1 Petroi și cea de cîțiva ani mai tîrziu, ca autor al romanului „Ravelstein”, în care înfîierează simpatiile legionare din tinerete ale lui Eliade prin personajul Radu Griesescu, alter ego al acestuia;
- 5) Redăm în întregime fragmentul citit de Paul Ricoeur din „Briser...”, preluat din materialul citat semnat de Francis Dworschack (3)- „Ne dăm cu toții seama de faptul că ultimele decade sunt caracterizate de coexistența unui pesimism tragic, nevrotic și a unui optimism steril, aproape naiv. Mulți cînturari în științele naturale, sociologie sau științe economice ne atrag din ce în ce mai mult atenția către o catastrofă iminentă, care periclitează nu numai lumea noastră, cultura noastră occidentală și instituțiile ei, dar întreaga umanitate în general și chiar viața pe acest pămînt.

Alți scriitori, mai puțini la număr, preaslăvesc marile descoperiri științifice și imensele progrese realizate sau inițiate în decadele recente. În mod tragic, pesimist sau total optimist, fiecare din aceste curente anunță sfîrșitul lumii care a început deja și este în progres.

Ambele profeții, fie de un Apocalips, fie de o eră de aur, sunt bazate exclusiv pe progresul spectacular al științelor naturale și ale tehnologiei.

Pentru un istoric al religiilor, apoteoză lui homo faber este în mod deosebit interesantă. Îi amintește un întreg univers de ritualuri, mituri și simboluri arhaice.

Cum știm prea bine, științele naturale și tehnologia și-au

realizat progresul lor neînterupt odată cu descoperirea metalurgiei. Cu alte cuvinte a început atunci cînd omul a înțeles că el putea colabora cu natura pe care o putea domina. Acum de bun timp am fost confrunțați cu ideea că mineralele cresc ca niște embrioni în pîntecele Pămîntului-Mamă. Ca atare metalurgia capătă o calitate obstetrică. Minerul la fel ca metalurgistul intervine în procesul unei embriologii subterane. Ei accelerează creșterea mineralelor și contribuie la munca naturii, ei ajută la o procreare mai rapidă.

Pe scurt, prin aceste tehnici în mod gradual se preia munca timpului. Asumînd rolul timpului, omul a devenit o mărturie a prezentei conștiințe orișunde.”

6) Trebuie menționată echipa care a lucrat la acest material de excepție: Scenariul- scris de A. La cocque; traducerea -A. Lacocque, Nicoleta Negrău, Tudor Jeleanu, Kathleen Bushelle; lectura- Bill Berg; editare-Dan Jeleanu, Ion Flechtenmacher; documentare- Dan PetroY. Angela Jeleanu; on-line editor- Chris Skrundy; post-production- Facility Corplex Inc. Lincolnwood, Illinois; suport tehnic-Robert Schade, John Trendy.

Au fost aduse mulțumiri lui Christinel Eliade, cea care a ajutat ca demersul echipei ce a inițiat acest proiect să se finalizeze, chiar dacă filmul nu a mai fost prezentat de televiziunea germană, așa cum era prevăzut.

7) Pe lista documentarelor și emisiunilor T.V. dedicate lui Eliade, amintim:

- 1987-Paul Barbăneagră-„Arhitectură și geografie sacră”, coproducție FR3 și Clunny TélÉ-Films ;
- 1994-TVR-documentar “Mircea Eliade”, regia: Cătălina Fernoagă;
- 1994-TVR-„Destine paralele”, regia:Erich Nussbaum;
- 1997-„Eliade și Maitreyi:dragoste sau foc de paie”, film T.V. în trei episoade, realizator: Adelina Patrichi;
- 1991-documentar comandat de Ministerul Educației și Învățămîntului din România studiourilor Sahia, care „zace de aproape un deceniu în magazia de material didactic, nefiind difuzat în școli”-vezi Mircea Handoca-„Din nou despre Mircea Eliade”, idem;
- 2005-T.V.R.-„Pe urmele lui Eliade”-realizator: Iuliana Marciuc;premiul „Opera Omnia”, APTR, 2005, ediția a xv-a;

-2006- TVR-Timișoara, 10 mai 2006, ora 17,45, invitată: Grațîela Benga- „Dialog spiritual: Mircea Eliade și spiritul vremii”;

-2006-Antena 3-septembrie-„O cafea la nisip. Întîlnindu-l pe Eliade”-invitat: Mircea Handoca; realizator:Monica Tănase;

-2006-joi, 28 septembrie, ora 22, în cadrul emisiunii „Mari Români”, difuzarea documentarului „Mircea Eliade”, regia: Andrei Moroșanu.

Lista este selectivă. A se vedea și : Grid Modorcea-„Dicționarul cinematografic al literaturii române”,ediția a II-a, editura Tibo, București, 2004.

